

Mérlegtanulmányok.

I.

A tengeri biztosító-társaságok tartalékjairól.

Nem lehet hálátlan eredménnyel vizsgálgatni a különféle biztosító-társaságok mérlegeit. Bizonyos, hogy megértésükhöz első sorban is az kell, hogy a vizsgáló ismerje a biztosítás technikáját és ezzel egy sorban ismerje a mérlegkészítés mesterségét. A könyvvitel ismerete egyedül nem segít és csupán magában a biztosítási ágában szerzett jártasság nem igazít kellőképpen utba.

Ez alkalommal azt a körülményt vonom vizsgálgatásom körébe, hogy a tengeri biztosítással foglalkozó társaságok mérlegeiken „tartalékok“ czimén rendesen három különböző tételt vonnak együvé. Az egyik összeg egy nyereség, a mely nem kerül elosztásra, hanem tőkésítettik; a másik a már bekövetkezett, de még nem folyósított avagy per alatt levő károk fedezésére való; a harmadik összeg olyan károk fedezésére való, a melyek díja az aktívák közé felvétellett.

Nyilván való mindenki előtt, a ki a tartalék könyvviteli és jogi fogalmával tisztában van, hogy e szónak lefoglalása nagyon is hibás olyan nyereség megnevezésére, mely nem kerül elosztásra, hanem melyet a tőkésíteni fognak. Ennek az összegnek „tőkésített nyereség“ és nem „tartalék“ a neve. Már természetében is elüt a tartaléktól, mert tulajdonképen nyereségről van szó, a míg a tartalék nem más, mint szenvedő-vagyon. A két ellentétes fogalom összetévesztése egy időben Olaszországban nagy vitákra szolgált alkalmul. Igaz ugyan, hogy előre nem látható károk a tőkésített nyereséget az alaptőkével egyetemben elemészthetik, de ez a körülmény még nem igazolhatja a téves elnevezést. Ugyanilyen okoskodással magát az alaptőkét is tartaléknak nevezhetnék, a mi legalább is abszurditás volna.

A második sorban említett összeg megjelölésére a „tartalék“ szó eléggé jó és ugyanaz áll a harmadsorban említett összegre is. Bár előttem nyílt kérdés marad, hogy a nagy közönség kedvéért nem lenne-e jó ezeket a tartalékokat is közelebbről megjelölni és mindeniknél megmondani, hogy honnan származott és mely czélt szolgálja. Könnyen lehetne ilyen az egy tételben előforduló tartalékokból három tételt szerkeszteni külön-külön elnevezéssel.

A helytelenül használt könyvelői kifejezés mellőzése mellett szónak egyébként ama kriteriumok is, a melyek a jelzett

és „tartalékok“-nak nevezett összegek szabályozásánál mértékadóknak kell lenniök.

A mi éppen a tőkésítendő nyereséget illeti, az erre vonatkozó határozmányok rendesen benne vannak a társaságok alapszabályaiban; a hol ilyen határozmányok nincsenek, ott bizonyára azon lesznek az igazgatósági tagok, hogy a nyereség egyik része határozmányok nélkül is tőkésítették. Az ilyen tőke gyümölcsözőleg szokott elhelyeztetni és közvetve és közvetlenül is a társaság hitelének gyarapítására való.

Nem ilyen világosak és egyszerűek azok a kriteriumok, a melyekből a felügyelő bizottságnak ki kell indulnia, hogy megmérje, illetőleg megállapítsa a már megesett, de még nem likvidált károk fedezeti tőkéjét. Milyen összegre lesz szükség, hogy egy még nem is likvidált havariát fedezni lehessen? Meg lehet-e majd nyerni azt a pert, a melyben a biztosított magasabb kárpótlást igényel? Az első kérdésben foglalt dologra még úgy, a hogy felelhetni, mert körülbelül megmondhatja a jó szakember, hogy mekkora összeget kíván majd a havária; de már arra a kérdésre, hogy egy pert kinek fognak megítélni, előzetesen alig képes valaki biztosan megmondhatni. Hát passivumnak fogják-e a bejelentett kárt deklarálni, illetőleg úgy fognak-e vele bánni, mint esetleges passivummal? Észszerüségi szempontból kétségtelen, hogy jó az utóbb jelzett eljárást követni, mert mindenkor jobb az ilyen károkat már az előző mérleg szenvedő vagyonába fölvenni, mint a jövő mérleget egy már lejárt biztosítás következményeivel megterhelni. Ezenkívül mérlegelendő az a körülmény is, hogy a részvények tulajdonosai változnak és a folyó év részvényese helyébe könnyen léphet egy második, a ki a mérlegben egy, az ő osztalékát csökkentő veszteséggel van megterhelve, a mely veszteség az előző évből származik és a mely az akkori részvényest illeti, a ki ezen az uton az őt megillető osztaléknál nagyobbbat élvezett.

Már ebből a szempontból is igazságosabb és alaposabb a peres káreset egész összegét tartalékba venni. Az a részvényes, a ki részvényét eladja, hadd tudja, hogy a következő év cselekvő vagyonában vannak olyan kérdéses tételek, a melyek az előző év passivumában szerepeltek és részvényét pro rata terheltek. Ha részvényét eladja, nyilvánvaló, hogy lemond ezen activ tételről.

Ugyanez áll a még folyó koczkázatok kötvénydíjára: a míg a koczkázat tart, mindaddig nem tekinthető megszolgált összegnek a díj. Az utolsó pillanatban, közvetetlen a végállomásul kijelölt kikötőbe való jutás előtt, szerencsétlenség érheti a hajót és az üzlet, illetőleg a biztosítás nyereség helyett veszteséggel záródik. Az egész díjbevétel tehát, a mely folyamatos rizikók fejében bevételeztetett, a mérleg szenvedő vagyonába veendő fel.